

PARTIZANSKA KNJIGA

Edicija
Tekstopolis
Knjiga 8

PARTIZANSKA KNJIGA

Naslov originala:
Augustin Cupşa
Marile bucurii și marile tristeți
Editura Trei, 2013.

© Augustin Cupşa

© Partizanska knjiga, za ovo izdanje, 2017.

© of the translation: S. Fischer Foundation by order
of TRADUKI

Objavljivanje ovog dela podržala je književna mreža TRADUKI koju čine Savezno ministarstvo za Evropu, integraciju i spoljne poslove Republike Austrije, Ministarstvo spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke, švajcarska fondacija za kulturu „Pro Helvecija“, organizacija „KulturKontakt Austrija“ (po nalogu Kancelarije saveznog kancelara Republike Austrije), Geteov institut, Javna agencija za knjigu JAK Republike Slovenije, Ministarstvo za kulturu Republike Hrvatske, resor za kulturu Vlade Kneževine Lihtenštajn, Fondacija za kulturu Lihtenštajn, Ministarstvo za kulturu Republike Albanije, Ministarstvo za kulturu i informisanje Republike Srbije, Ministarstvo za kulturu Republike Rumunije, Ministarstvo kulture Crne Gore, Sajam knjiga u Lajpcigu i Fondacija S. Fišer.

traduki

Urednici
Srđan Srdić
Vladimir Arsenić

AVGUSTIN KUPŠA

**VELIKE
RADOSTI I
VELIKE TUGE**

Preveo s rumunskog
Đura Miočinović

Kikinda, 2017.

PREHLADA

Prvih nekoliko sati su se vozili u tišini. Otac je samo ćutke sedeo, da bi tek s vremena na vreme istresao nos. Činilo mu se da on to radi demonstrativno. Pomislio je kako stari oseća neko skriveno nezadovoljstvo, ali nije znao kako da započne razgovor o tome.

Celim putem im je bilo hladno. Verovatno se pokvario grejač u kolima. Nekoliko puta je ispružio ruku iznad komandne table, ali uvek sa istim rezultatom – na dlanu je osećao tek dašak toplog vazduha, a to nije bilo dovoljno. Put, isti kao pri odlasku, sada mu je izgledao teži i duži.

Menjajući brzine, lagano je dotakao očevu nogu i čuo ga kako se povlači bliže prozoru. Došlo mu je da okrene glavu k njemu da ga pogleda. Ipak, samo ga je pitao da li se oseća dobro. Stari je odgovorio. – Ne.

Polje oko njih je dugo bilo pusto. I telegrafske žice su delovale zamrznuto. Nekoliko čavki je cupkalo po snegu, a onda su poletele i prošle tik ispred vetrobrana. Osim toga se ništa naročito nije dešavalo.

Pitao ga je da li želi da mu kaže šta je pročitao u dosijeju, ali je otac opet odgovorio – Ne.

Najzad je skupio hrabrost i pitao ga zašto ne želi ništa da mu ispriča. Otac mu odgovori da od samog početka nije ni želeo da zna šta tamo piše.

– Ali, nisam te terao da ideš sa mnom – reče mu sin.

Otac se nakašljao, stavio ruku na usta i uzvrteo se na sedištu, potražio maramicu u kaputu, pronašao je i zatim dugo tresao nos.

– Hteo si da pođeš sa mnom, zar ne? – uporan je bio sin.

Kola iz suprotnog smera su im ablendovala. Iako su se sporo kretali, on reče sebi da bi bilo pametno da još malo uspori. Cele prethodne noći je padala kiša i na kolovozu se obrazovao tanak sloj poledice. U krivini je osetio da se auto zadnjim delom zanosi prema bankini. Polako je okretao volan da ne bi proklizao i ipak uspeo da se vrati na pravac.

– Hteo sam da pođem s tobom, ali nisam hteo da čitam dosije – reče otac – dovoljno mi je što si ga ti pročitao.

Otac je skoro trideset godina radio kao stomatolog. U malom gradu su ga svi znali. Po majčinoj smrti, dečak se preselio u veći grad. Oženio se imućnom sveštenikovom ćerkom. Jednog dana je rekao ženi da hoće da ode u Bukurešt i pročita dosije koji je njegov otac imao kod Sekuritatee. Mislio je da bi ocu istina prijala, da bi mu donela mir ili barem olakšanje, ali se žena nije slagala s tim. I njen otac je propatio zbog režima, ali su je roditelji

učili da je zdravije kloniti se ljudi i ne čeprkati po prošlosti koja ti može doneti još više patnje. Ona je, može se reći, ipak volela ljude. Imali su već dva dečaćića i on je ubrzo po rođenju blizanaca primetio da se sva njena ljubav usmerila k njima.

Vozač iz suprotne trake ih je dobro upozorio. Uz ivicu puta stajala je policijska patrola. I kad su prošli pored nje, nastavio je da vozi oprezno. Sporo su napredovali. U dolinu se spustila magla. Vozio je iza nekog kombija i pustio vozača ispred njega da mu otvara put.

Poslednjih godina pred revoluciju, njegov otac je uspeo da uštedi mnogo novca jer je bio dobar stomatolog i imao mnogo pacijenata. Od tog ušteđenog novca je nabavio savremenu zubarsku stolicu iz Zapadne Nemačke. Jedan njegov rođak iz Kelna je kupio i dovezao kroz Mađarsku, sve do granice, a neki partijski aktivista kome je radio nadogradnju zuba i nekoliko manjih intervencija mu je pomogao da je prenese preko granice. Nakon toga je stomatolog mogao da obavlja i složenije intervencije.

Broj poseta je još više porastao.

Svi su delovali zadovoljno, ali neko ga je ocinkario.

Došla je kontrola i zaplenila stolicu koja je donesena iz inostranstva. Njega su uhapsili i nekoliko dana isleđivali u pritvoru. Isti onaj partijski aktivista se zalagao da doktor makar ne dobije suviše tešku presudu. Aktivista je imao vrlo loše zube i bez doktora je bio kao riba

na suvom. Ostali stomatolozi u gradu su loše radili.

Po povratku kući nije hteo da ispriča porodici ništa od onoga što je preživeo. Žena mu je u to vreme još bila živa. Celoga života je bila vesela osoba, samo su je jednog dana udarila kola.

Dugo je u njihovoj kući vladala mučna atmosfera. Stariji sin je otišao od kuće odmah posle revolucije. Emigrirao je u Ameriku. Jedanput je rekao svom mlađem bratu da mu se kod kuće nikad nije dopadalo i da je njihov otac bio zatvoren i surov čovek koji ga je ponekad tukao. Njemu se to nikad nije dogodilo i zato je bio vrlo začuđen. Brat mu je rekao da su se te stvari dogodile jako davno i da je normalno što se ne seća. Braću je delila razlika od jedanaest godina i retko su se čuli telefonom. Razgovori su ionako bili vrlo skupi. Njegov brat je tamo dosta loše stajao s novcem i zato nije hteo suviše da ga opterećuje. Tom prilikom mu je predložio da pozove on njega, ali brat je suvo odbio. Mora da se osetio povređeno. „Neka, drugi put“. Drugi put se više nisu dotakli te teme.

Otac nikad nije ponovo kupio novu zubarsku stolicu, iako je za to imao mogućnosti.

Posle revolucije su stvari izvesno vreme išle na bolje.

Ljudi su znali kroz šta je prošao i kad god bi došli u ordinaciju nastojali bi da mu po svaku cenu saopšte razne glasine i nagađanja. On bi ih opominjao da ne smeju da pričaju, na šta bi oni odgovarali da su to pravo već osvojili za

sebe. Na to bi im samo rekao da ne može dobro da im uradi zube dok pričaju.

Uvek je radio u tišini, pažljivo i precizno. Uporno je koristio staru stolicu, čak i kad mu je broj pacijenata osetno opao. U gradu su se pojavile nove tehnike i bolja aparatura, a vremenom još novije tehnike i još bolja aparatura.

Stari stomatolog je nakon posla običavao da stoji na obali Kriša i posmatra brzake. Drugi su lovili ribu, on nikada. Pitali su ga zašto, prosto im je rekao da razmišlja o drugim stvarima.

Jednom, dok su zajedno bili na reci, sin reče sebi da oca sigurno i dalje grize skandal sa stolicom. Iznenada ga je pitao da li želi da zna ko ga je ocinkario, pošto su u Bukureštu tada već otvorili arhive. Otac reče da ga to već odavno ne zanima.

Narednih meseci je nastavio da mu dosađuje tom pričom, sve dok mu doktor nije priznao da on sâm ne želi da zna, ali da bi ipak voleo da njegov sin otkrije ko je taj cinkaroš kako bi ga se ubuduće klonio.

Sin reče da, ipak, ne može da otvori dosije umesto njega. Stomatolog obeća da će krenuti s njim ako je to potrebno, da će biti kraj njega dok on bude pregledao sve stranice koje dobije i saznavao istinu, ali da on sâm neće ništa čitati.

Upravo tako su i učinili.

Otac je više od pola dana sedeo u tesnoj i hladnoj sobici pokraj sina koji je čitao dosije.

Kroz pukotine na prozoru je vukla oštra promaja. Sinu su ruke pomodrele od hladnoće. Otac je držao ruke u krilu, ispod šala, i povremeno bi ih protrljao, lupkao je povremeno nogama o drveni pod ne bi li ih ugrejao, ali nije ustajao sa stolice. Nijedan od njih dvojice nekoliko sati nije išao ni u toalet, pa čak ni da popije gutljaj vode.

Momku su imena bila nepoznata, a niz događaja nejasan. Beleške su postajale sve nerazumljivije jer hronološki redosled nije poštovan i nedostajale su čitave stranice. Zapravo su im dali na uvid samo fragmente dosijea. Momak se okrenuo ocu i pitao ga da li je dobro. Otac odgovori da oseća kako ga hvata prehlada.

Sin takođe reče da oseća prehladu i nastavi da čita.

Kad su stigli u Alba Juliju, predložio je da predahnu. Spustila se noć, a vozilo koje je išlo ispred njih se već kod Sigišoare isključilo s puta. Drugih vozila na putu nisu ni videli.

Zaustavili su se kod nekog jeftinog hotela. Ulično osvetljenje ih podseti da se bliže praznici.

Uzeli su zajedničku sobu i sišli da večeraju. Iz hola je pozvao svoju ženu. Pitao ju je kako su blizanci. Odgovorila mu je da su dobro. Onda je ona njega pitala kako se oseća. Rekao joj je da je umoran i da oseća da ga hvata prehlada. Pitala ga je kako mu je otac i odgovorio je da je on još više prehladen, da je celim putem u kolima tresao nos i kašljao. Rekao joj je da je voli. Rekla je da i ona voli njega. Onda je prekinuo vezu.

Nekoliko muškaraca je pevajući prošlo pored prozora.

Za večeru su uzeli rolat od svinjskog mesa s povrćem. Setio se da mu je majka često spremala rolat od mesa.

Setio se da je njegovog oca potkazivalo više poznanika, još od fakulteta. Neki su mu bili kolege, neki i prijatelji.

Pitao je oca kako mu se sviđa rolat. Ovaj promrlja da mu se sviđa.

Iz pojedinih beležaka se ispostavilo da su ti prijatelji dolazili u njihovu kuću. Na nekoliko mesta je pominjano i ime njegove majke – ona je govorila otvoreno, tačno ono što je mislila.

Pitao je kako mu se sviđa povrće.

Otac odgovori da nije dobro skuvano.

Muzikanti su odsvirali nekoliko veselih melodija, ljudi su im aplaudirali, a neki su ih pozivali da im sviraju na uvo i davali im novac. Muzikanti su svratili i do njih, ali su ubrzo shvatili da ne mogu ništa da učare pa su se udaljili s violinama.

Njegova majka je često pominjana i u vezi s nekim drugim dosijeom, verovatno njenim. Pomislio je kako nju više ne može da pita da li želi da vidi svoj dosije. Zauzvrat je pitao oca da li želi neki dezert, ali on je radije popio samo čašu vode.

Ustali su od stola i na trenutak se uplašio da bi imena koja je pročitao u dosijeu mogla da mu se pobrkaju u glavi. Jeza mu se spustila niz kičmu i srce mu se steglo od straha. U sobi je otac

odabrao krevet do prozora, umotao se u jorgan i ugasio stonu lampu. Za razliku od oca, on se samo prevrtao. Osećao je neprijatnu hladnoću pokrivača i sobe. Prozor je bio prekriven ledenim cvetovima. Sa ulice je dopirala bleđa svetlost. Sačekao je da se očevo disanje umiri i iskrao se iz kreveta. Tako je radio i dok je bio mali, ali tada nije pušio.

Na hodniku je pripalio cigaretu. Hodnik je bio dugačak, nepomičan kao vrat guske presečen na panju. Primetio je da je itison gadno izlizan i da su zidovi prilično prljavi. Na bližem kraju se videla jedna pohabana fotelja. Bolelo ga je grlo pa je povukao samo nekoliko dimova. Ugasio je cigaretu i ušao u sobu.

Temperatura je u toku noći pala na -17 stepeni.

Sin je u snu saznao da ga je otac ocinkario Sekuritately. Bila je to poražavajuća vest. Pokušavao je da se izbavi, ali nije mogao. Bio je praćen. Bežao je s debelim dosijeom ispod miške i sakrio se kod neke visoke kapije. Čitao je stojeći. Svaki put kad bi stigao do kraja neke stranice, otkrio bi da postoji još jedna. Trebalo je da beži, ali nije mogao jer ga je nedovršeni dosije držao u mestu. Shvatio je da stari zna mnogo o njemu, njegovoj supruzi i deci, a da on o njemu ne zna skoro ništa. Onda se našao na nekom peskovitom polju. Pokušavao je da prevrne na leđa neku kornjaču. Gurao ju je štapom i lagano je lupkao po oklopu, a da joj pritom nije činio nikakvo zlo, a onda je odjednom otvorio oči i probudio se.

Otac je sedeo na ivici kreveta i gledao ga.
– Probudi se pa da idemo – reče mu.

Na poslednjem delu puta se osetio krajnje umorno i shvatio da i njega hvata prehlada. Otac mu je predložio da prenoći kod njega. Pozvao je suprugu i pitao je da li bi se ljutila ako se zadrži još jedan dan. Rekla mu je da radi šta treba. Ponovo ju je pitao za dečake i saznao da su dobro. Supruga mu je spustila slušalicu ne rekavši mu da ga voli. Verovatno je bila vrlo zauzeta. Ni on njoj nije rekao da je voli.

Otac mu reče da im je kućna pomoćnica spremila supu od kostiju. Bio je uveren da će ih to podići na noge. Magla ih je pratila sve do grada, ali se vreme popravilo. Vejavica se pretvorila u sitnu kišu. Prošli su pored duševne bolnice u predgrađu. Bolesnici su stajali uz ogradu i pušili na ledenoj kiši.

Na sledećoj krivini su sleteli s puta. Niko se nije povredio, ali su se dobro uplašili. Auto se jednim zadnjim točkom zario u blato koje se malo odledilo. Davao je gas, ali nije uspevao da izvuče auto. Otac je prešao za volan, a on je pokušao da pogura auto otpozadi. U jednom trenutku je prestao da gura i zastao posmatrajući točak kako se okreće u mestu. Otac je prestao da daje gas i izašao je iz kola.

– Zašto ne guraš?

Nije mu odgovorio, samo je gledao u točak.

Nakon izvesnog vremena, putem je naišao jedan auto. Otac je prepoznao psihijatra koji se

vraćao iz popodnevene smene. Zaustavio se da im pomogne.

Doktor je delovao ćaknuto, govorio je razne čudne stvari i praskao u smeh bez razloga, ali ga je otac ipak predstavio kao dobrog prijatelja. Povezali su automobile sajlom i uz psihijatrovu pomoć ponovo dospeli na drum. Odšlepovao ih je do grada. Sada je samo trebalo da polako okreće volan nalevo ili nadesno, pazeći na znakove ispred sebe. Nadomak kuće je osetio vrelu nesvesticu koja mu se penjala sve do temena. Potom je nekoliko puta kinuo i bilo mu je bolje.

Kada su stigli kući, obojica su bili prljavi i umorni. Žena im je ostavila šerpu na šporetu i otišla. Supa se ohladila. Nije mu bilo do jela pa se opružio na krevetu, a misli su mu se u glavi okretale baš kao onaj točak u blatu. Ponovo je video sobu u kojoj je spavao i učio u detinjstvu i odjednom mu je izgledala užasno mala.

Otac je naglo ušao na vrata.

– Jesi li otkrio ko me potkazao?

Nije očekivao to pitanje. Podigao se u sedeći položaj i trepćući pogledao. Očevo lice je postepeno dobijalo oblik.

– Ime mu je šifrovano – Ursu.

– Dobro, dobro, ali jesi li otkrio kako se stvarno zvao?

– Bilo je tamo više imena, mislim da je Petrovićanu.

– Aha – reče otac i pođe prema vratima – Sigurno nećeš supu?

– Ne. Ili Petrovjanu. Tako nešto.

Otac zastade i okrete se k njemu.

– Petrovjanu je bio neki tip koji je radio u plastenicima i bio mi je pacijent, a s

Petrovićanuom sam išao u gimnaziju.

Tada je shvatio da više ni sam ne zna i da mu se desilo upravo ono čega se bojao.

– Sad više ne znam. Juče sam pročitao desetine stranica i bilo je više njih koji su dostavljali podatke o tebi ili o mami.

Otac se namrštio.

– Ionako si govorio da te ne zanima.

– Ne zanima me. Samo sam te pitao da li si otkrio imena. Hteo sam da proverim da li znaš koga treba da se kloniš.

Za trenutak su obojica ućutali, zbunjeni.

– Kloniću se obojice – reče sin.

– Odlično – odgovori otac – Idem da podgrejem sebi jednu porciju. Ova žena mnogo dobro kuva.

U tom trenutku mu je delovao nešto veselije.

– Kako tvoja prehlada? – upita ga sin.

– Isto, odgovori otac i nehajno odmahnu rukom.